«فرهیختگان» وضعیت احکام علم و فناوری برنامه هفتم را در پایان نخستین سال ابلاغ بررسی کرد

۷۵ درصد برنامه هنوز روی کاغذ

زهرا رمضانی
خبرنگار گروه دانشگاه

برنامه هفتم توسعه که همانند برنامه‌های سوم و پنجم، با تأخیر یک‌ساله در تدوین و ابلاغ همراه بود، امروز نقشه راه ۴ سال آینده کشور محسوب می‌شود. این برنامه ۵ساله که خرداد ماه سال گذشته از سوی مجلس‌ها مصوب شده بود، بالاخره در ۱۸ تیر ماه همان سال از سوی مخبر، سرپرست ریاست جمهوری برای اجرا ابلاغ شده بود تا اینگونه وزارتخانه‌های مختلف برای تدوین آیین‌نامه و شیوه‌نامه‌های مربوطه اجرایی دست به کار شوند. البته نمی‌توان وقفه ایجادشده در روند اجرای این قانون را به دلیل نیمه‌کاره ماندن دولت سیزدهم و روی کار آمدن دولت چهاردهم نادیده گرفت.

فصل ۲۰ برنامه توسعه ارتقای نظام علمی، فناوری و پژوهشی را در قالب ۷ ماده و ۷ تبصره طراحی کرده تا اینگونه در عرصه آموزشی، پژوهشی، سازوکار تأمین مالی وظایفی را متوجه وزارتخانه‌های علوم، بهداشت، معاونت علمی، فناوری و اقتصاد دانش‌بنیان کند. برنامه هفتم در ابتدای این فصل، جدولی از سنجه‌های عملکردی را قرار داده تا اینگونه مؤلفه‌های تحقق برنامه در پایان سال ۱۴۰۷ مشخص شود. البته وقتی وضعیت امروز کشور در سنجه‌های مختلف را مورد بررسی قرار دادیم، نتوانستیم به تصویر روشنی دست پیدا کنیم. واقعیت این است که جز برخی از شاخص‌ها مانند رتبه ۱۷ دنیا در تولید علم یا جایگاه ۶۱ ایران در شاخص نوآوری و ۵۴ در تعداد اختراعات ثبت‌شده خارجی، برای دیگر مؤلفه‌ها نمی‌توان به آمار دقیقی دست پیدا کرد. حوزه‌هایی که یا نهادهای متولی آن اطلاعات به‌روز را منتشر نمی‌کنند و یا تعداد مجموعه‌های درگیر و اظهارنظرهای متفاوت مسئولان، باعث شده تا امکان دستیابی به آمار متقن فراهم نباشد. در این شرایط می‌طلبد تا نمایندگان مجلس که وظیفه نظارتی بر روند اجرای اسناد بالادستی را برعهده دارند، وارد میدان شده و بعد از گذشت یک سال از ابلاغ برنامه هفتم، گزارشی مبسوط از روند اجرایی آن در بخش‌های مختلف از جمله فصل بیستم ارائه دهند؛ چراکه نمی‌توان انتظار داشت بدون پایش سال به سال میزان اجرایی‌سازی برنامه، در پایان سال پنجم به اهداف کمی درنظرگرفته‌شده در این برنامه دست پیدا کنیم. با این وجود «فرهیختگان» در این گزارش تلاش کرده تا وضعیت تدوین شیوه‌نامه‌ها و آیین‌نامه‌های مربوط به مواد مختلف این برنامه را بعد از گذشت یک سال از ابلاغ در حوزه آموزش عالی پیگیری و بررسی کند.

بخش آموزش

اجرای ماده ۹۵ به سال تحصیلی جدید می‌رسد؟

بخش آموزش این فصل از برنامه هم با ماده ۹۵ شروع می‌شود؛ بر اساس آن وزارتخانه‌های علوم و بهداشت مکلف شده‌اند ظرف ۶ ماه از لازم‌الاجرا شدن قانون برنامه هفتم، طرحی را با هدف وحدت رویه و تقویت هماهنگی و همگرایی در روند توسعه آموزش عالی، پژوهش و فناوری تدوین کنند که در آن ظرفیت کل و سهم دانشجویان به تفکیک رشته، مقطع تحصیلی و زیرنظام‌های آموزش عالی، توزیع دانشجو در رشته‌ها، مقاطع تحصیلی و نیز توسعه و ایجاد رشته‌ها و مقاطع تحصیلی مورد نیاز لحاظ شده باشد. رضا نقی‌زاده، مدیرکل دفتر برنامه‌ریزی آموزش عالی وزارت علوم در این باره به «فرهیختگان» گفت: «اولاً که برای اجرای این بند قانونی، نیاز به آیین‌نامه‌ای که در هیئت وزیران مصوب شود، نیست؛ به همین دلیل در وزارت علوم موضوع بحث سامانه‌دهی رشته‌های تحصیلی از حیث عناوین و مقاطع در کمیسیون برنامه‌ریزی درسی شورای عالی برنامه‌ریزی طرح شده و پیش‌نویس شیوه‌نامه تهیه‌شده و در جلسه گذشته شورای عالی برنامه‌ریزی در دستور کار قرار گرفت. قرار است این مسئله در جلسه آتی هم در دستور قرار داشته باشد. یعنی این طرح آماده شده اما چون باید مقطع به مقطع بررسی شود، احتمالاً در جلسات آتی، هر مقطع را مورد بررسی قرار خواهیم داد. با این حال بخش قابل توجهی از این بند برای اجرا در سال تحصیلی جدید آماده شده و اجرایی خواهد شد.»

او در توضیح بیشتر این مسئله ادامه داد: «در حوزه سامانه‌دهی رشته محل‌ها نیز کارگروهی تحت عنوان کارگروه حکمرانی تشکیل شده که هر هفته نیز با حضور وزیر و معاونان مربوطه تشکیل جلسه می‌دهد. البته مباحث نهایی برای سامانه‌دهی رشته‌ها آماده شده که اگر نیاز به مصوبه شورای گسترش باشد، به زودی طرح نامه‌ای که در این زمینه تدوین شده، در شورا مصوب شود و در غیر این صورت، همین طرح نامه برای سال جدید اجرایی خواهد شد.»

این ماده دو تبصره هم دارد که بر اساس تبصره یک آن، وزارتخانه‌های علوم و بهداشت باید نسبت به رفع همپوشانی رشته‌ها و گرایش‌های فعال بر اساس سیاست‌های شورای عالی انقلاب فرهنگی، اقدامات لازم را انجام دهند؛ تبصره‌ای که هر چند قبلی‌زاده از تشکیل جلسات مشترک بین دو وزارتخانه خبر داده اما به گفته او، هنوز اقدام عملی خاصی برای اجرایی‌سازی این تبصره صورت نگرفته است.

آیین‌نامه اجرایی تبصره ۲ ماده ۹۵ مصوب شد

تبصره دوم ماده ۹۵ وضعیت دیگری دارد. بر اساس این بند وزارتخانه‌های علوم و بهداشت در رشته‌های غیربالینی باید به گونه‌ای برنامه‌ریزی کنند که در رشته‌ها در مقاطع مختلف، در کنار دروس نظری، دروس عملی و مهارتی را نیز به دانشجو آموزش دهند به گونه‌ای که بعد از فارغ‌التحصیلی، فرد حداقل در یک حوزه تخصصی دارای مهارت‌های کاربردی باشد. مدیرکل دفتر برنامه‌ریزی آموزش عالی وزارت علوم در این باره عنوان کرد: «از ۴ سال پیش کار روی این آیین‌نامه انجام شده است. در دی ماه امسال طرح برای کمیسیون دولت ارسال شد. البته پیش از آن ۷ جلسه در بخش کارشناسی کمیسیون و یک جلسه هم در خود کمیسیون در این باره برگزار شده و در نهایت آیین‌نامه مربوطه دو هفته پیش در هیئت وزیران مصوب و هفته پیش نیز توسط دولت برای اجرا ابلاغ شد.» او در همین زمینه ادامه داد: «برای اولین بار سال ۱۴۰۲ دروس مهارتی-اشتغال‌پذیری در نظام آموزش عالی در کنار دیگر دروس پیش‌نیازی شده و امروز بحث تقویت این دروس هدف آیین‌نامه جدید است. در همین زمینه تمام دستگاه‌های اجرایی مکلف شدند تا به میزان ۵ درصد نیروهای کارشناسی‌شان، کارآمود جذب کنند. این آیین‌نامه شامل همه دانشگاه‌های کشور از جمله دانشگاه آزاد اسلامی هم می‌شود.» آیین‌نامه اجرایی تبصره ۲ ماده ۹۵ که ۱۸ تیر ماه از سوی هیئت وزیران در ۲۰ ماده مصوب شده، تکالیف مختلفی را برعهده وزارتخانه‌های و دستگاه‌های اجرایی گذاشته است. به طوری که بر اساس ماده ۲، دستگاه‌هایی اجرایی موظف شدند تا فهرست مهارت‌های مورد نیاز خود را ظرف یک ماه از ابلاغ آیین‌نامه احصا و به وزارتخانه اعلام کنند. همچنین وزارتخانه‌های صنعت، کار و ارتباطات هم باید با همکاری دیگر دستگاه‌های اجرایی، عین همین فهرست را برای بخش غیردولتی دو ماه بعد از ابلاغ آیین‌نامه احصا و در اختیار هر وزارتخانه علوم و بهداشت قرار دهند. ماده ۴ و ۵ این آیین‌نامه اجرایی هم وزارتخانه‌های آموزش عالی یعنی علوم و بهداشت را مخاطب قرار داده است. به طوری که بر اساس ماده ۴، این دو وزارتخانه مکلف شدند تا فهرست رشته‌های تحصیلی ممکن برای ارائه درس عملی و مهارتی را دو ماه بعد از ابلاغ آیین‌نامه تهیه و برای تصویب به مراجع ذی صلاح ارسال کنند. ماده ۵ هم تأکید کرده که در تدوین درس عملی و مهارتی باید به گونه‌ای عمل شود که دانشجو تا پایان دوره تحصیلی حداقل در یک حوزه تخصصی کاربردی مورد نیاز بازار کار دارای مهارت شود.

ماده ۹۶ نصفه نیمه اجرا شد!

ماده ۹۶ برنامه هفتم در ۳ بند «الف»، «ب» و «پ» تمرکز اصلی خود را بر روی اصلاح ساختار مالی دانشگاه‌ها گذاشته است. به طوری که خود این ماده به صراحت تأکید دارد که وزارتخانه‌های علوم و بهداشت باید برای تحقق اهداف آمایش آموزش عالی، افزایش جذابیت تحصیل در رشته‌های اولویت‌دار و حذف رشته‌های غیرضروری، اقدامات لازم را برای اصلاح نظام تأمین مالی هزینه‌های تحصیلات عالی با رعایت اصل ۳۰ قانون اساسی انجام دهند. ماده قانونی که با توجه به وضعیت بندهای مختلف آن باید عنوان کرد که تا حد زیادی به مرحله اجرا رسیده است. بند «الف» این ماده سازمان برنامه و بودجه را مکلف کرده تا با همکاری وزارتخانه‌های علوم و بهداشت، آیین‌نامه نحوه تعیین اعتبارات دانشگاه‌ها را تغییر داده و با در نظر گرفتن معیارهایی از جمله سرانه دانشجو، عضو هیئت علمی، نرخ خدمات محلی، سرانه برون داده‌های علمی و... کار را دیگر دروس پیش‌نیازی شده و امروز بحث تقویت این دروس هدف آیین‌نامه جدید است. در همین زمینه تمام دستگاه‌های اجرایی مکلف شدند تا به میزان ۵ درصد نیروهای کارشناسی‌شان، کارآمود جذب کنند. این آیین‌نامه شامل همه دانشگاه‌های کشور از جمله دانشگاه آزاد اسلامی هم می‌شود.» آیین‌نامه اجرایی تبصره ۲ ماده ۹۵ که ۱۸ تیر ماه از سوی هیئت وزیران در ۲۰ ماده مصوب شده، تکالیف مختلفی را برعهده وزارتخانه‌های و دستگاه‌های اجرایی گذاشته است. به طوری که بر اساس ماده ۲، دستگاه‌هایی اجرایی موظف شدند تا فهرست مهارت‌های مورد نیاز خود را ظرف یک ماه از ابلاغ آیین‌نامه احصا و به وزارتخانه اعلام کنند. همچنین وزارتخانه‌های صنعت، کار و ارتباطات هم باید با همکاری دیگر دستگاه‌های اجرایی، عین همین فهرست را برای بخش غیردولتی دو ماه بعد از ابلاغ آیین‌نامه احصا و در اختیار هر وزارتخانه علوم و بهداشت قرار دهند. ماده ۴ و ۵ این آیین‌نامه اجرایی هم وزارتخانه‌های آموزش عالی یعنی علوم و بهداشت را مخاطب قرار داده است. به طوری که بر اساس ماده ۴، این دو وزارتخانه مکلف شدند تا فهرست رشته‌های تحصیلی ممکن برای ارائه درس عملی و مهارتی را دو ماه بعد از ابلاغ آیین‌نامه تهیه و برای تصویب به مراجع ذی صلاح ارسال کنند. ماده ۵ هم تأکید کرده که در تدوین درس عملی و مهارتی باید به گونه‌ای عمل شود که دانشجو تا پایان دوره تحصیلی حداقل در

پرداخت حقوق به دانشجویان نخبه در انتظار تصویب شیوه‌نامه

حمایت از نخبگان و سوق‌دادن آن‌ها به سمت تحصیل در رشته‌های موردنیاز هم یکی دیگر از اهداف برنامه هفتم است که در قالب بند «ب» ماده ۹۶ دنبال می‌شود. براین‌اساس تا سقف ۲۰ درصد ظرفیت رشته محل‌های روزانه در رشته‌های موردنیاز کشور، کمک‌هزینه تحصیلی به دانشجویان نخبه داده می‌شود. موضوعی که آیین‌نامه اجرایی آن در اسفندماه سال گذشته به تصویب رسید؛ ولی هنوز شیوه‌نامه آن در هیئت‌امنای صندوق رفاه ووزارت علوم مصوب نشده است. با این حال مسعود گنجی، رئیس سابق صندوق رفاه به «فرهیختگان» گفت: «این کمک‌هزینه‌ها به‌صورت بلاعوض بوده و در قالب حقوق به این دانشجویان تعلق می‌گیرد. البته این بدان شرط است که فرد در رشته مربوطه جزء ۲۰ درصد برتر کنکور هر سال باشد و از سال تحصیلی جدید اجرایی خواهد شد.» با این حال تا زمان تدوین این گزارش، نه خبری از انتشار لیست رشته‌ها بود نه میزان پرداختی به دانشجویان نخبه مشخص شده است.

بانک مرکزی درباره اجرای بند «پ» ماده ۹۶ شفاف‌سازی کند

مخاطب آخرین بند حوزه آموزش فصل ۲۰ برنامه را باید بانک مرکزی دانست؛ چراکه باید از طریق بانک‌های عامل به دانشگاه‌ها از جمله دانشگاه فرهنگیان و تربیت شهید رجایی برای تجهیز کارگاه‌ها و آزمایشگاه‌ها تسهیلات بانکی ارائه شود! اما تحقق این مسئله با گذشت ۱۲ ماه هنوز هر هالهای از ابهام قرار دارد؛ چراکه هیچ گزارش رسمی از سوی بانک مرکزی درباره چگونگی اجرای این بخش از برنامه هفتم توسعه منتشر نشده و در مقابل هم رادارابراهیمی از عدم تحقق آن صحبت می‌کند. او در این باره تصریح کرد: «واقعیت آن است که تنها موفقیتی که در طول ۲ و ۳ سال گذشته در حوزه تجهیز آزمایشگاه‌ها داشتیم بحث تخصیص ۱۰۰ میلیون یورو بود؛ غیر از این محل، بانک‌ها در ارائه تسهیلات درگیر روند بروکراسی اداری قرار دارد. این همچنان تحقق این مسئله در گیردار بروکراسی اداری قرار دارد. این به این سمت حرکت کنیم. امروز ۱۲ هزار قرارداد ارتباط بین جامعه و صنعت وجود دارد که نشان‌دهنده رشد خوب در این زمینه است.» قطعاً تحقق این بند یک بعد دیگر هم دارد و آن هم تبدیل‌شدن این نیازها به قراردادهای پژوهشی است، موضوعی که در سال اول اجرای برنامه، فاصله قابل توجهی از اجرا دارد به‌طوری که با درنظرگرفتن ثبت ۱۲ هزار قرارداد ارتباط با صنعت و جامعه و ثبت ۲۲ هزار نیاز در سامانه نان، باید عنوان کرد ۱/۸ برابر قراردادهای موجود، نیاز در کشور وجود دارد.

هیچ‌کدام از مفاد آیین‌نامه اجرایی بند «پ» ماده ۹۷ محقق نشد

تعیین تکلیف و انتشار اسامی مراکز علمی شاخص و قطب‌های علمی در رشته‌های تخصصی پیشران علم‌وفناوری هم کار ویژه‌ای است که بند «پ» ماده ۹۷ به دو وزارتخانه علوم و بهداشت واگذار کرده است. وظیفه‌ای که آیین‌نامه اجرایی آن در بهمن‌ماه سال گذشته به تصویب رسیده، اما هنوز در حوزه اجرا، هیچ اقدامی برای آن صورت نگرفته است. «فرهیختگان» در گزارشی با عنوان «۶ اتفاق مهم برای پژوهشگران ۶ حوزه پیشران علم» که در تاریخ ۱۲ اسفند سال گذشته منتشر شد به‌صورت تفصیلی به بررسی بندهای مختلف آیین‌نامه اجرایی این بیست بند پرداخت، اما با نگاهی به وضعیت فعلی باید عنوان کرد همچنان نه‌تنها خبری از انتشار اسامی قطب‌های علمی پیشران نیست؛ بلکه امکان تحقق ماده ۶ آیین‌نامه اجرایی که بر اساس آن، باید حداقل ۵۰ درصد هزینه‌های مربوط به حضور استادان و پژوهشگران در مجامع جهانی از سوی وزارت علوم پرداخت شود که در شرایط فعلی اقتصادی بعید به نظر می‌رسد. همچنین تبصره ماد ۱۰ این آیین‌نامه هم معاونت علمی، فناوری و اقتصاد دانش‌بنیان رئیس‌جمهور را مکلف کرده تا سازوکار اعطای پژوهانه برای حمایت از استادان، دانشجویان، شرکت‌های دانش‌بنیان و واحدهای فناور را در رشته‌های تخصصی پیشران برای استفاده از شبکه آزمایشگاهی فناوری‌های راهبردی معاونت را تدوین کند. سازوکاری که هنوز خبری از آن نیست. این آیین‌نامه در ماده ۹ خود به صندوق نوآوری تکلیف کرده که تا ۵۰ درصد از هزینه‌های پژوهشی مشترک شرکت‌های دانش‌بنیان با مراکز علمی شاخص و قطب‌های علمی در رشته‌های تخصصی پیشران علم‌وفناوری را در قالب پژوهانه تأمین کند، اما تا وقتی در حالی است که معاون اول رئیس‌جمهور دستورات لازم را صادر و سازمان تأمین اجتماعی هم مسئول این کار شد اما متأسفانه چندان موفقیت‌آمیز نبوده است.»

پیمه نگاه قدیمی خود به قراردادهای پژوهشی را حفظ کرد!

این بند، یک تبصره مهم دارد، تبصره‌ای که می‌خواهد مفاهماحساب قراردادهای پژوهشی را از دیگر فعالیت‌های جاری دانشگاه‌ها جدا کند تا این گونه استادان درگیر بروکراسی اداری با سازمان تأمین اجتماعی نشوند؛ اما این اتفاق هنوز بعد از گذشت یک سال از ابلاغ برنامه محقق نشده است. مدیرکل دفتر برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری امور پژوهشی وزارت علوم در این باره اظهار کرد: «باوجوداینکه قانون‌گذار اعلام کرد کارهای پژوهشی به کارهای جاری دانشگاه‌ها وصل نباشد و مفاهماحساب طرح‌های پژوهشی باید مستقیماً تأیید شود؛ اما همچنان این مسئله در گیردار بروکراسی اداری قرار دارد. این روند اجرای اسناد بالادستی را برعهده دارند، وارد میدان شده و بعد از گذشت یک سال از ابلاغ برنامه هفتم، گزارشی مبسوط از روند اجرایی آن در بخش‌های مختلف از جمله فصل بیستم ارائه دهند؛ چراکه نمی‌توان انتظار داشت بدون پایش سال به سال میزان اجرایی‌سازی برنامه، در پایان سال پنجم به اهداف کمی درنظرگرفته‌شده در این برنامه دست پیدا کنیم. با این وجود «فرهیختگان» در این گزارش تلاش کرده تا وضعیت تدوین شیوه‌نامه‌ها و آیین‌نامه‌های مربوط به مواد مختلف این برنامه را بعد از گذشت یک سال از ابلاغ در حوزه آموزش عالی پیگیری و بررسی کند.

بخش مرجعیت علمی

مسیر پرپیچ‌وخم برای اجرای بند «الف» ماده ۹۷

ارتقای مرجعیت علمی کشور در برنامه هفتم از طریق دو ماده ۹۷ و ۹۸ دنبال خواهد شد. ماده ۹۷ که ۳ بند و ۲ تبصره دارد را باید مهم‌ترین ماده این بخش قلمداد کرد. بر اساس بند «الف»، دو وزارتخانه علوم و بهداشت باید برای تحقق دانشگاه تمدن‌ساز و حکمت‌بنیان و انجام پژوهش‌های ماموریت‌گرا و مسئله‌محور، اقدامات قانونی را برای بازنگری و اصلاح شاخص‌های ارزیابی، برنامه‌های آموزشی و پژوهشی و فناوری و تدوین آیین‌نامه‌های مربوط به جذب، تبدیل وضعیت، ارتقا، ترفیع انجام داده و آیین‌نامه جامع «مدیریت دانشگاه‌ها، نظام ارزیابی و انگیزش و نحوه ارائه خدمات موظفی اعضای هیئت‌علمی» را نیز بر اساس رویکرد جدید تدوین کند. از آنجایی که این بند موارد متعددی را شامل می‌شود، میزان تحقق آن شفاف نیست. در این میان تنها می‌توان به واگذاری تدوین نظام‌نامه دانشگاه تمدن‌ساز به دانشگاه تهران و یا عدم به‌روزرسانی آیین‌نامه جامع مدیریت دانشگاه‌ها اشاره کرد.

آیین‌نامه ارتقا یک سال بعد از ابلاغ برنامه هفتم هم آماده نشد!

تبصره یک ماده ۹۷ هم این دو وزارتخانه را مکلف کرده که تا ظرف یک سال از لازم‌الاجرا شدن قانون، آیین‌نامه ارتقای مرتبه اعضای هیئت‌علمی را متناسب با ماموریت‌گرایی، مسئله‌محوری و برنامه‌محوری هر یک زیرنظام‌های آموزش عالی تدوین کنند. آیین‌نامه‌ای که قصه آن به سال‌ها قبل از تدوین برنامه هفتم برمی‌گردد اما از سال ۱۴۰۱ تاکنون علی‌رغم رفت‌وبرگشت‌هایی که این آیین‌نامه بین شورای عالی انقلاب فرهنگی و وزارتخانه‌ها داشته، هنوز نسخه نهایی آن به تصویب نرسیده است. در این میان معاون شورای تحول و ارتقای منابع انسانی درباره آخرین وضعیت تدوین آیین‌نامه ارتقای مرتبط با استادان علوم‌انسانی، اجتماعی و هنر به «فرهیختگان» گفت: «نسخه پیش‌نویس این آیین‌نامه که اردیبهشت‌ماه امسال از سوی شورا مصوب‌شده را به وزارت علوم ارسال کردیم؛ اما این نسخه در حال حاضر توسط کمیته تلفیقی‌ای که بین ما و وزارت علوم شکل گرفته، در حال بررسی است. امیدواریم با پایان مرداد ماه نسخه نهایی آن برای تصویب به شورای عالی انقلاب فرهنگی برود.»

تبصره ۲ همین ماده هم تأکید کرده که وزارت علوم باید با توجه به نقش مهم و حساس علوم پایه و علوم انسانی در رشد کشور، با توافقی که به این سمت حرکت کنیم. امروز ۱۲ هزار قرارداد ارتباط بین جامعه و صنعت وجود دارد که نشان‌دهنده رشد خوب در این زمینه است.» قطعاً تحقق این بند یک بعد دیگر هم دارد و آن هم تبدیل‌شدن این نیازها به قراردادهای پژوهشی است، موضوعی که در سال اول اجرای برنامه، فاصله قابل توجهی از اجرا دارد به‌طوری که با درنظرگرفتن ثبت ۱۲ هزار قرارداد ارتباط با صنعت و جامعه و ثبت ۲۲ هزار نیاز در سامانه نان، باید عنوان کرد ۱/۸ برابر قراردادهای موجود، نیاز در کشور وجود دارد.

رشد ۳۳ درصدی ثبت نیاز دستگاه‌ها در سامانه نان

مؤسسات و مراکز پژوهشی وابسته به دستگاه‌های اجرایی بر اساس بند «ب» ماده ۹۷ هم موظف شدند تا پایان برنامه حداقل ۲۰ درصد از ظرفیت اولویت‌های پژوهشی سالانه خود و موضوعات جهاد تبیین را با ثبت در سامانه نان و از طریق پایان‌نامه و رساله‌های دکتری به انجام برسانند. همچنین مرکز جذب هیئت‌علمی وزارت علوم نیز باید در فرایند جذب اساتیدان، برای محققانی که در حوزه یاد شده فعالیت‌های پژوهشی انجام داده‌اند، امتیاز جداگانه‌ای را لحاظ کند. موضوعی که از حیث ثبت نیازها در این سامانه روند افزایشی به خود گرفته است. درحالی‌که اگر بخواهیم تعداد نیازهای ثبت‌شده در سامانه نان را در دو برهه تیرماه سال گذشته و امسال با یکدیگر قیاس کنیم، باید از رشد ۳۳ درصدی در ثبت نیازها خبر داد. به‌طوری که در ۱۶ تیرماه سال گذشته ۱۶ هزار و ۴۹۰ نیاز در این سامانه به ثبت رسیده بود درحالی‌که تا لحظه تنظیم این گزارش، ۲۲ هزار و ۳۸ نیاز ثبت شده است. بااین‌حال بر اساس گفته‌های نژادابراهیمی هنوز تا رسیدن به سهم ۲۰ درصدی فاصله داریم. او در این باره گفت: «با وجود اینکه از سال‌ها پیش بحث سامانه نان راه‌اندازی شده، اما هنوز نتوانستیم به سهم ۲۰ درصد برسیم. بااین‌حال باید به این مسئله هم اشاره کرد که هنوز ۳ سال دیگر تا پایان برنامه فاصله داریم و می‌توان کوه تخصصی کاربردی مورد نیاز بازار کار دارای مهارت شود.

رشد ۳۳ درصدی ثبت نیاز دستگاه‌ها در سامانه نان

مؤسسات و مراکز پژوهشی وابسته به دستگاه‌های اجرایی بر اساس بند «ب» ماده ۹۷ هم موظف شدند تا پایان برنامه حداقل ۲۰ درصد از ظرفیت اولویت‌های پژوهشی سالانه خود و موضوعات جهاد تبیین را با ثبت در سامانه نان و از طریق پایان‌نامه و رساله‌های دکتری به انجام برسانند. همچنین مرکز جذب هیئت‌علمی وزارت علوم نیز باید در فرایند جذب اساتیدان، برای محققانی که در حوزه یاد شده فعالیت‌های پژوهشی انجام داده‌اند، امتیاز جداگانه‌ای را لحاظ کند. موضوعی که از حیث ثبت نیازها در این سامانه روند افزایشی به خود گرفته است. درحالی‌که اگر بخواهیم تعداد نیازهای ثبت‌شده در سامانه نان را در دو برهه تیرماه سال گذشته و امسال با یکدیگر قیاس کنیم، باید از رشد ۳۳ درصدی در ثبت نیازها خبر داد. به‌طوری که در ۱۶ تیرماه سال گذشته ۱۶ هزار و ۴۹۰ نیاز در این سامانه به ثبت رسیده بود درحالی‌که تا لحظه تنظیم این گزارش، ۲۲ هزار و ۳۸ نیاز ثبت شده است. بااین‌حال بر اساس گفته‌های نژادابراهیمی هنوز تا رسیدن به سهم ۲۰ درصدی فاصله داریم. او در این باره گفت: «با وجود اینکه از سال‌ها پیش بحث سامانه نان راه‌اندازی شده، اما هنوز نتوانستیم به سهم ۲۰ درصد برسیم. بااین‌حال باید به این مسئله هم اشاره کرد که هنوز ۳ سال دیگر تا پایان برنامه فاصله داریم و می‌توان

بخش فصل تحقیقات و پژوهش

ماده ۹۴ بعد از تصویب آیین‌نامه اجرایی فریزشد!

ماده ۹۴ برنامه که حوزه تحقیقات و پژوهش را هدف‌گذاری کرده، اولین هدف‌گذاری در حوزه علم و فناوری محسوب می‌شود. بر اساس بند «الف» ماده ۹۴، برای جهت‌دهی به فعالیت‌های پژوهشی و فناورانه در راستای حل نیازهای واقعی کشور، با اولویت قرار دادن حوزه علوم انسانی، باید نظام تأمین مالی تحقیقات دولتی به گونه‌ای اصلاح شود که تا پایان برنامه حداقل ۵۰ درصد از منابع بودجه عمومی در قالب طرح‌های تحقیقاتی موجود در سامانه نان و اولویت‌های نقشه جامع علمی کشور هزینه شود؛ بندی که هرچند آیین‌نامه اجرایی آن فروردین ماه امسال از سوی هیئت وزیران به تصویب رسید، اما به جز ماده اول که تعاریف را شامل می‌شود، خبری از اجرایی‌سازی مفاد مختلف آن مانند دستورالعمل تعیین نحوه ضرایب پژوهانه با اولویت حوزه علوم انسانی و سازوکار اعطای یک پایه تشویقی به مجریان نیست تا اینکه برداشتن اولین قدم در اجرا برای تحقق این ماده قانونی از امروز با تأخیر همراه باشد.

تحقق بند «ب» لنگ سازوکار مشخص مالی مانده است

بند «ب» همین ماده اما روال دیگری را طی کرده است. بندی که حق روند اجرایی آن دانسته و به «فرهیختگان» گفت: «اکثر جلب افراد برای پساکادری در راستای یک نیاز دنبال می‌شود؛ با این حال مهم‌ترین چالش تأمین حقوق مالی این افراد است. طبق قانون باید ۸۰ درصد حقوق یک استادیار پایه یک را به دانشجوی پساکادری پرداخت کنیم و امروز کمی در تأمین مالی این حوزه با چالش مواجه هستیم.» بند «پ» هم آخرین بند این ماده قانونی است که هدف از آن تصویب آیین‌نامه مربوط به نحوه تأسیس، ساماندهی، نظارت و حمایت از فعالیت مراکز و مؤسسات سیاست‌پژوهی، اندیشگاهی، مطالعات راهبردی و دانشکده‌ها و مدارس حکمرانی است که به گفته مدیرکل دفتر برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری امور پژوهشی وزارت علوم نیز هنوز سازوکار مالی مشخص برای جذب چنین پژوهشگرانی را دلیل اصلی ضعف در روند اجرایی آن دانسته و به «فرهیختگان» گفت: «اکثر جلب افراد برای پساکادری در راستای یک نیاز دنبال می‌شود؛ با این حال مهم‌ترین چالش تأمین حقوق مالی این افراد است. طبق قانون باید ۸۰ درصد حقوق یک استادیار پایه یک را به دانشجوی پساکادری پرداخت کنیم و امروز کمی در تأمین مالی این حوزه با چالش مواجه هستیم.»

بخش نظام مالی

ترازوی سنجش یا عدم‌سنجش ماده ۹۹ در اختیار گزارش دیوان محاسبات

کمک به جذب منابع مالی آخرین هدفی است که در فصل ۲۰ برنامه برای ارتقای نظام علمی و فناوری کشور در قالب ماده ۹۹ و ۵ بند و یک تبصره هدف‌گذاری شده است. به‌طوری‌که طبق این ماده، باید به سهم ۷ درصدی محصولات با فناوری متوسط به بالا اقتصاد دانش‌بنیان از تولید ناخالص داخلی برسیم. بند «الف» این ماده عنوان شده باید پرداخت بودجه‌های سنواتی به دانشگاه‌ها بر اساس شاخص‌های هر یک از وزارتخانه‌های علوم و بهداشت باشد و انطباق هزینه کرد با شاخص‌ها نیز برعهده رئیس موسسه و دانشگاه خواهد بود. برای سنجش تحقق یا عدم‌تحقق این بند از برنامه باید منتظر گزارش دیوان محاسبات ماند و هنوز زود است که بتوان نسبت به این بند قانونی نتیجه‌گیری کرد.

زور برنامه هفتم به بودجه فرهنگی دانشگاه‌ها نمی‌رسد

این ماده یک تبصره هم دارد که طبق آن باید ۱۵ درصد بودجه و اعتبارات سالانه دانشگاه‌ها به حوزه پژوهش و ۵ درصد نیز به حوزه فرهنگی تخصیص پیدا کند. هرچند این مسئله در قانون مصوب شده اما قید شده، اما مدیرکل دفتر برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری امور پژوهشی وزارت علوم تأکید کرد که هنوز خبری از تحقق این مسئله نیست؛ ولی هنوز شیوه‌نامه آن در هیئت‌امنای صندوق رفاه ووزارت علوم مصوب نشده است. بااین‌حال محمود گنجی، رئیس سابق صندوق رفاه به «فرهیختگان» گفت: «این کمک‌هزینه‌ها به‌صورت بلاعوض بوده و در قالب حقوق به این دانشجویان تعلق می‌گیرد. البته این بدان شرط است که فرد در رشته مربوطه جزء ۲۰ درصد برتر کنکور هر سال باشد و از سال تحصیلی جدید اجرایی خواهد شد.» با این حال تا زمان تدوین این گزارش، نه خبری از انتشار لیست رشته‌ها بود نه میزان پرداختی به دانشجویان نخبه مشخص شده است.

بانک مرکزی درباره اجرای بند «پ» ماده ۹۶ شفاف‌سازی کند

مخاطب آخرین بند حوزه آموزش فصل ۲۰ برنامه را باید بانک مرکزی دانست؛ چراکه باید از طریق بانک‌های عامل به دانشگاه‌ها از جمله دانشگاه فرهنگیان و تربیت شهید رجایی برای تجهیز کارگاه‌ها و آزمایشگاه‌ها تسهیلات بانکی ارائه شود! اما تحقق این مسئله با گذشت ۱۲ ماه هنوز هر هاله‌ای از ابهام قرار دارد؛ چراکه هیچ گزارش رسمی از سوی بانک مرکزی درباره چگونگی اجرای این بخش از برنامه هفتم توسعه منتشر نشده و در مقابل هم رادارابراهیمی از عدم تحقق آن صحبت می‌کند. او در این باره تصریح کرد: «واقعیت آن است که تنها موفقیتی که در طول ۲ و ۳ سال گذشته در حوزه تجهیز آزمایشگاه‌ها داشتیم بحث تخصیص ۱۰۰ میلیون یورو بود؛ غیر از این محل، بانک‌ها در ارائه تسهیلات درگیر روند بروکراسی اداری قرار دارد. این به سمت حرکت کنیم. امروز ۱۲ هزار قرارداد ارتباط بین جامعه و صنعت وجود دارد که نشان‌دهنده رشد خوب در این زمینه است.» قطعاً تحقق این بند یک بعد دیگر هم دارد و آن هم تبدیل‌شدن این نیازها به قراردادهای پژوهشی است، موضوعی که در سال اول اجرای برنامه، فاصله قابل توجهی از اجرا دارد به‌طوری که با درنظرگرفتن ثبت ۱۲ هزار قرارداد ارتباط با صنعت و جامعه و ثبت ۲۲ هزار نیاز در سامانه نان، باید عنوان کرد ۱/۸ برابر قراردادهای موجود، نیاز در کشور وجود دارد.

هیچ‌کدام از مفاد آیین‌نامه اجرایی بند «پ» ماده ۹۷ محقق نشد

تعیین تکلیف و انتشار اسامی مراکز علمی شاخص و قطب‌های علمی در رشته‌های تخصصی پیشران علم‌وفناوری هم کار ویژه‌ای است که بند «پ» ماده ۹۷ به دو وزارتخانه علوم و بهداشت واگذار کرده است. وظیفه‌ای که آیین‌نامه اجرایی آن در بهمن‌ماه سال گذشته به تصویب رسیده، اما هنوز در حوزه اجرا، هیچ اقدامی برای آن صورت نگرفته است. «فرهیختگان» در گزارشی با عنوان «۶ اتفاق مهم برای پژوهشگران ۶ حوزه پیشران علم» که در تاریخ ۱۲ اسفند سال گذشته منتشر شد به‌صورت تفصیلی به بررسی بندهای مختلف آیین‌نامه اجرایی این بیست بند پرداخت، اما با نگاهی به وضعیت فعلی باید عنوان کرد همچنان نه‌تنها خبری از انتشار اسامی قطب‌های علمی پیشران نیست؛ بلکه امکان تحقق ماده ۶ آیین‌نامه اجرایی که بر اساس آن، باید حداقل ۵۰ درصد هزینه‌های مربوط به حضور استادان و پژوهشگران در مجامع جهانی از سوی وزارت علوم پرداخت شود که در شرایط فعلی اقتصادی بعید به نظر می‌رسد. همچنین تبصره ماد ۱۰ این آیین‌نامه هم معاونت علمی، فناوری و اقتصاد دانش‌بنیان رئیس‌جمهور را مکلف کرده تا سازوکار اعطای پژوهانه برای حمایت از استادان، دانشجویان، شرکت‌های دانش‌بنیان و واحدهای فناور را در رشته‌های تخصصی پیشران برای استفاده از شبکه آزمایشگاهی فناوری‌های راهبردی معاونت را تدوین کند. سازوکاری که هنوز خبری از آن